

Nagy László ny. mk. ezredes:

EGY MAGYAR KATONADIPLOMATA VISSZAEMLEKEZÉSEI

Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok új könyvéről

2018. január 18-án a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hungária körúti objektumának dísztermében mutatta be a Felderítők Társasága Egyesület és a Zrínyi Kiadó dr. Tömösváry Zsigmond nyugállományú dandártábornok „életrajzi” művét, *A hagyamakupolák árnyékában* (alcíme: *Egy katonadiplomata visszaemlékezései*) című kötetet.

Már a meghívó is felcsigázhatta az érdeklődők kíváncsiságát, miszerint „...a könyvet méltatja dr. Isaszegi János nyugállományú vezérőrnagy, a Zrínyi Kiadó vezetője, bemutatja dr. Béres János vezérőrnagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettese, a szerzőt köszönti dr. Horváth István Béla nyugalmazott nagykövet, a könyv lektora”. A meghívó „ígért” egy szerzői zárszót is, és ebből kiderült, hogy Tömösváry Zsigmond – nem mellékesen – a Felderítők Társasága Egyesület elnöke. A meghívást igen tekintélyes létszámú érdeklődő fogadta el, az egyetem dísztermében mintegy kétszázan voltunk. (Az érdeklődést minden bizonnyal növelte az a tény, hogy a helyszínen a szerző dedikálta is könyvének megvásárolt példányait, magát a „beszerzést” pedig 40% árengedménnyel biztosította a Zrínyi Kiadó.)

A szerző a következőket írja a könyv bevezetőjében: „Közel húsz esztendő telt el azóta, hogy moszkvai külszolgálatomból hazatértem. Ez alatt a két évtized alatt számtalanszor kapacitáltak a barátaim, ismerőseim, hogy próbáljam meg leírni azokat a történeteket, eseményeket, amelyeknek a rendszerváltozást követő, valóban történelminek nevezhető időszakban személyesen is tanúja voltam.” Az olvasó nagy szerencséjére az ösztönzés eredményes volt, Tömösváry Zsigmond nemcsak „megpróbálta”, hanem le is írta mindazt, amit személyesen megtapasztalt az Oroszországban eltöltött öt esztendő alatt.

Ha megengedhető nekem egy személyes megjegyzés: megtiszteltetésnek érzem, hogy a *Honvédségi Szemle* szerkesztősége engem kért fel recenzió írására. Boldogan teszek eleget a megbízásnak, több okból is. Először is egy nagyon színvonalas műről kell véleményt alkotnom, és örömmel fogalmazhatom meg a lényegét: szívesen és fenntartás nélkül ajánlom elolvasásra szinte mindenkinek. Másodszor a könyv a szívemhez – és a tudományos kutatási területemhez – igazán közel álló Oroszországról szól. Harmadszor pedig egy olyan szolgálatról, a katonadiplomáciai munkáról íródott, amelybe magam is belekóstolhattam, és amely időszakot életem egyik élményekben leggazdagabb szakaszaként tartom számon. És végül büszkén mondhatom, hogy régi jó barátok vagyunk a szerzővel, akivel összeköt katonai előéletünk, közös érdeklődési területünk, a világról kialakított szemléletmódunk, nyelvtudásunk, valamint az orosz élet ismerete és elismerése.

Béres János tábornok a könyv bemutatása kapcsán kiemelte: az előzetesen várt élménybeszámoló és szimplán ismeretterjesztő mű helyett egy tudományos dolgozatot, könyv formájában megírt átfogó elemzést vehetett kézbe. Márpedig a tábornok ilyen jellegű elismerése nem kis dolog, hiszen maga is gyakorló és gyakorlott katonadiplomata, aki ráadásul ismeri a külszolgálat nagyhatalmi vetületeit is. Horváth István nagykövet pedig – aki éppen Moszkvában első beosztottként, később Szentpéterváron főkonzulként képviselte hazánkat,

ezért is vállalhatta a kötet lektorálását – fontosnak tartotta megemlíteni, hogy ez a kötet nem csak katonákról, és nem csak katonáknak szól.

A szerzői zárszóból megtudhattuk, hogy Tömösváry ezredes 1993-ban kezdte meg moszkvai katonadiplomáciai szolgálatát. Mindjárt moszkvai tartózkodása kezdetén azt a tanácsot kapta tapasztaltabb kollégáitól, hogy amennyire lehet, fényképekkel „dokumentálja” hivatalos találkozásait, és a fényképekhez írt megjegyzéseiben örökítse meg a körülményeket. Ebből a megfogadott jó tanácsból és a javaslatnak megfelelő gyakorlatból született jó néhány vaskos fényképalbum, amelyek kronológiai sorrendben tükrözték a történéseket. Mondani sem kell, jótékonyan segítettek a könyv megírását, amelyet mellesleg száznál jóval több – túlnyomó többségében a szerző által készített – fénykép ékesít.

Mit is érdemes tudni magáról a könyvről? Mindenekelőtt azt, hogy az ajánlást dr. Nanovfszky György nyugalmazott nagykövet írta, aki az 1993–1998 közötti teljes időszakban a moszkvai nagykövetség élén állt. Mint nagykövet, politikai értelemben a katonadiplomata „főnöke” volt, és objektíven meg tudta ítélni a munkájukat. Nem kis dolog, hogy dicsérően szól a szerzőről: „Tömösváry Zsigmond tökéletes felkészültségű szakembernek bizonyult. Kiválóan beszélt az orosz nyelvet, és személyében Magyarországot egy komoly tudással bíró, a helyi viszonyokat rendkívül jól ismerő szakember képviselte, akit segített több évtizedes katonai múltja és tájékozottsága, valamint kiváló kapcsolatteremtő képessége.” Kiegészítésül hozzáteszem, amit a könyv egésze is ékesen bizonyít: a szerző elsősorban és konkrétan a Honvédelmi Minisztériumot és a Magyar Honvédséget képviselte Moszkvában.

A könyv minden lapja visszaigazolja számomra a nagykövet elismerő véleményét, de Béres tábornok pozitív megítélését is, miszerint ez egy tudományos igényű és igényességgel megírt értekezés. A tartalomjegyzék szerint 18 fejezetre tagolódik a visszaemlékezések óriási halmaza, ezek jól áttekinthető, bizonyos fokig egymásra épülő, ugyanakkor önálló tematikus elemek, amelyek közül a szerintem legfontosabbak a következők: Bemutakozás az állomáshelyen; A fogadó ország; Rendkívüli állapot Moszkvában; Miniszteri delegáció látogatása; Kapcsolatépítés a fogadó ország szervezeteivel; Az első csecsen háború; Oroszország és a NATO kapcsolata; Emlékeztető delegációk, vendégek és nagykövetségi programok; A fogadó ország rendezvényei; Oroszország helyzete szolgálatom végén, 1998-ban.

Mint látható, a szerző tényleg elemző módon értelmezte katonadiplomáciai feladatait, nem korlátozódott a formális és természetes kapcsolatokra, hivatali teendőkre, megbeszélésekre, küldöttségek látogatásaira, hanem tárgyilagos elemzést is adott például az 1993-as belpolitikai válságról, az első csecsen háborúról, az atlanti–orosz kapcsolatok alakulásáról, egyáltalán Oroszország és az orosz fegyveres erők helyzetéről. Megállapítható az is – amit egyébként a szerző is több ízben megfogalmaz –, hogy egy (katona)diplomata szempontjából ritka szerencsés (mert rendkívül eseménydús) időszakot töltött Moszkvában. Erre a néhány évre esnek olyan események (a teljesség igénye nélkül), mint az említett belpolitikai válság és az utcai harcok a parlament (Fehér Ház) körül, az első csecsen háború, Cseh-, Lengyel- és Magyarország felvétele a NATO-ba, a jugoszláv válságsorozat intenzív szakasza stb.

A kötet ugyanakkor több mélyenszántó, tárgyilagos elemzésnél, mert át- meg átszövi a szerző személyes élményanyaga, véleménye, állásfoglalása – anélkül, hogy ez az objektivitás rovására menne. A visszaemlékezések helyenként valóban átadják a helyüket az élménybeszámolóknak, például amikor a kinevezés előtti összefüggésekről, a felkészülésről, az együttműködő partnerekről, magyar diplomatakollégákról vagy éppen az attasétestület mindennapi életéről, a búcsúzás megható pillanatairól, illetve a szabadidő eltöltéséről esik szó. Tömösváry tábornok nagyon jó arányérzékkel vegyíti ezeket az elemeket.

A szakmai előjárók már „menet közben” nagyra értékelték Tömösváry Zsigmond munkáját, nem véletlenül került sor a jellemzően négyéves külszolgálat meghosszabbítására. A hivatalos szakmai értékelés kitér – többek között – a szerző elemzőképességére, lényeglátására és íráskészségére is. Mindezek a tulajdonságok megmutatkoznak a könyv színvonalas megformálásában.

Külön kiemelném a kötet azon részeit, amelyek a magyar hősi temetők kialakításával kapcsolatos eseményeket rögzítik. Jóformán egyetlen másik attasénk munkájából sem tett ki akkora szeletet ez a kegyeleti tevékenység, mint a moszkvaiéból. Érthető, hiszen a második világháborús katonaveszteségeink döntő hányada a Szovjetunió területére esett, az utódállamok közül pedig ezekben az években csak Oroszországban és Ukrajnában működtek attaséhivatalok.

Ha kritikát kellene megfogalmaznom, azt írnám, hogy néhány esetben – különösen a csecsen háború vonatkozásában – egy-egy térkép jól szolgálta volna az olvasók tájékozottságát.

Üdítően kevés elütés, gépelési hiba, pontatlanság maradt a szövegben, ami – a szerző színvonalas és igényes nyelvtudásán, fogalmazásán túl – a lektorok és más közreműködők munkáját is dicséri. Ami pedig mégis maradt, arra maga a szerző hívta fel a figyelmet a könyv bemutatása során, jelezve egyúttal, hogy a Zrínyi Kiadó máris fontolgatja egy második kiadás lehetőségét. A magam részéről csak javasolni tudom!

Összefoglalva: nagy élvezettel olvastam végig a 390 oldalas kötetet, amely plasztikusan láttatja, milyen volt egy katonadiplomata élete „a hagymakupolák árnyékában”. Olvasás közben ismételten arra gondoltam, hogyan lehetett Tömösváry Zsigmond ezredesnek ideje minderre a szerteágazó tevékenységre sokrétű hivatali teendői mellett. Merthogy van bizony még jó néhány szakmai tennivaló, amelyről nem, vagy alig esik szó a könyvben, érthető okokból. Ilyen például a jelentések összeállítása egy-egy kétoldalú vagy sokoldalú találkozó után. Aztán itt van még a „bürokrácia”, az adminisztrációs, nyilvántartási, pénzügyi stb. tennivalók sokasága, amelyeket alapvetően a kéttagú attasétestület feleségei láttak el, de óhatatlanul elvittek valamennyit a férjek „drága” idejéből is. Ehhez jönnek a hétköznapi élet teendői a bevásárlástól a háztartási munkákon át a hivatalos ügyintézésig, amelyek mind-mind időt rabló elfoglaltságnak bizonyultak.

És mindezek mellett számos esetben érkeztek még alacsonyabb szintű magyar katonai küldöttségek is, amelyekről a könyvben nem is esett szó, amelyek néhány napot töltöttek Moszkvában, de a delegációk tagjai számítottak arra – és nem is hiába –, hogy az attasé odafigyel rájuk, megoldja apró kis kéréseiket, velük tölt egy fél napot, elszállítja őket ide vagy oda, esetleg meghívja őket egy vacsorára a saját lakásába. Onnan tudom, hogy magam is tagja voltam ilyen delegációnak, magam is élveztem Tömösváry Zsigmond – és felesége, Nágya – odafigyelését és vendégszeretetét, amely vacsorameghívásban nyert kifejezést. És elraboltuk a katonai attasé értékes fél napját.

Egyszóval minden vonatkozásban egy élmény volt elolvasni a katonadiplomata visszaemlékezéseit. A könyv természetesen főként a katonák számára – sőt elsősorban a katonadiplomataik számára – mond sokat, árul el sok apró titkot, tár fel a katonaeletre jellemző összefüggéseket. De – Horváth István nagykövet szavait ismételve – meggyőződéssel állítom: ez a könyv nem csak katonákról, és nem csak katonáknak szól.

(Tömösváry Zsigmond: A hagymakupolák árnyékában. Egy katonadiplomata feljegyzései. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017, 392 oldal)